

OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 11:00 uur d.d. **27 maart 2020** – 13:00 uur d.d. **28 maart 2020**

(SZW) | Met input van VWS, BZK, BZ, EZK, LNV, OCW, SZW, I&W, J&V, DEF en FIN

10.2e

NB: de ringen staan onderaan

Samenvatting

- De zorg in Nederland zet zich schrap –“het is hét weekend voor de Nederlandse IC’s”. Maar dat zal pas het begin zijn, zo is het beeld. Veel vragen en onzekerheden daarbij: kunnen alle ziekenhuizen de toevloed van nieuwe patiënten wel aan? Komen de 1.600 IC-bedden er echt? Gaan de overplaatsingen van patiënten soepel? Zijn er voldoende beschermingsmiddelen? En: zullen de maatregelen na 6 april worden verlengd?
- Nederland lijkt daarnaast inmiddels (voorzichtig) gewend aan de huidige situatie van een intelligente lockdown. Hoewel er nog signalen binnenkomen van plekken waar onvoldoende afstand wordt bewaard (supermarkten, pleintjes), houdt het overgrote deel van Nederland zich aan de adviezen tot social distancing. In all: "Corona heeft het vrijgevochten Nederland getemd", zo vat iemand het mooi samen.
- Crisiscommunicatie vanuit de overheid blijft onderwerp van gesprek. De woorden van Rutte ("het moet de volgende keer strakker") zijn aangekomen. Haagse correspondenten zijn benieuwd naar de werking van de nieuwe crisisstructuur: "kapitein Rutte en minister De Jonge als eerste stuurman en chef crisisbestrijding."
- De economische maatregelen krijgen ook aandacht. Winkeliers zijn verbijsterd over de grote groep bedrijven geen aanspraak kunnen maken op de TOGS-noodsteun van het kabinet. Ondernemers die gebruik willen maken van de Tijdelijke Overbruggingsregeling Zelfstandige Ondernemers (TOZO) kunnen terecht bij daarvoor bestemde gemeenteloketten. Daar is het inmiddels ook erg druk.
- Voorzichtig wordt er ook kritiek geuit, omdat Nederland niet goed is voorbereid op een pandemie van deze omvang. Dat bevestigde speciaal coronagezant Feike Sijbesma in het tv-programma Op1. Ondernemers zeggen tegenover RTL Nieuws dat VWS te langzaam zou zijn bij het inkopen van mondkapjes

Karakterisering berichtgeving

- Het beeld in de media is dat de situatie in Nederland nu ook echt kritiek wordt. Er verschijnen berichten over tekorten aan medicijnen en beademingsapparatuur. De IC's kunnen het nog wel aan, maar 'de piek moet nog komen'. De ernst van de situatie wordt nog eens benadrukt door de cijfers en ontwikkelingen uit andere landen. Spanje en Italië melden recordaantallen doden.
- Er is in de media een discussie op gang gekomen over privacy tijdens de coronacrisis. Na berichten dat Nederland toch onderzoekt hoe mobiele data kan worden gebruikt in de aanpak van de crisis, en de uitzending van Nieuwsuur gisteravond, zijn vanmorgen een aantal artikelen en columns verschenen.
- Intensieve berichtgeving over de Europese economische maatregelen. Daarnaast wordt vooral aandacht besteed aan de rol van banken in het steunen van bedrijven in de coronacrisis.

SISOS (Slachtoffers - Identiteiten – Schade - Oorzaken - Scenario's)

Slachtoffers

- Het aantal dodelijke slachtoffers is de afgelopen 24 uur met 93 toegenomen tot 639, aldus het RIVM. Dat is een lager toename dan gisteren, maar dit kan volgens het RIVM iets afwijken van de actuele situatie. Het aantal ziekenhuisopnames de afgelopen 24 uur met 454 toegenomen.
- Veel artsen gaan ervan uit dat er verborgen slachtoffers van de coronacrisis zijn, zoals patiënten die op termijn aan een andere aandoening overlijden, zoals kanker, als gevolg van uitgestelde behandelingen.
- Er dreigt een groot tekort aan geneesmiddelen voor coronapatiënten op de IC. Patiënten die aan de beademing liggen, worden met bepaalde geneesmiddelen in slaap gehouden. Een aantal van die medicijnen, zoals propofol, zijn bijna niet meer te krijgen.

Scenario's

- Een deel van de *Biblebelt* is mogelijk de nieuwe hotspot waar het virus zich snel verspreidt; het gebied kleurt rood op de kaart van het RIVM. Mogelijke reden: wekelijkse (trouwe) kerkgang van veel mensen aldaar.
- “Een recessie is zo goed als onvermijdelijk”, zegt DNB-President Klaas Knot. Volgens het Internationaal Monetair Fonds is de schade waarschijnlijk enorm.

Informatiebehoefte

- Op het informatienummer voor het coronavirus zijn vandaag (tot 16.00 uur) 3015 telefoontjes beantwoord. De top 3 meest gestelde vragen zijn: 1) Ik maak me zorgen over mijn gezondheid, wat moet ik doen? 2) Wanneer moet ik thuis blijven vanwege het coronavirus? 3) Wat zijn de symptomen van het coronavirus?
- De vraag wie er bij volle IC's wel en wie niet een plek krijgt, wordt steeds vaker gesteld. Men wil meer duidelijkheid over hoe dat scenario er in de praktijk uitziet.
- Mensen vragen zich af hoe veel risico ze lopen op een boete. RTL beantwoordt een paar van die vragen. Ook vertegenwoordigers van politie en burgemeesters spreken zich uit over handhaving en boetes.
- Nu de technische kant op orde is, maken docenten zich vooral druk om hun leerlingen. Een uitdaging is dat sommige leerlingen niet goed zijn te bereiken. Iets dat wordt herkend door de PO-Raad.
- In de media is de vraag zichtbaar welke rol banken spelen bij het steunen van bedrijven.

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)

Zorg

- Farmaceut Roche deelt de receptuur van een testvloeistof die nodig is voor coronatesten met de overheid. Dat laat het Zwitserse bedrijf vrijdag in een verklaring weten. Dat Roche het recept wil delen, helpt Nederland nog niet uit de brand meent Feike Sijbesma. Ook aan andere benodigdheden voor de tests zijn tekorten: o.a. de plastic plaatjes die in de testmachines van Roche moeten.

Onderwijs

- In Volkskrant een reportage over de “digitale revolutie op scholen”. Uit een enquête van de AOB blijkt dat ruim 80% van hun leden tot twee weken geleden niet of nauwelijks ervaring had met afstandsonderwijs.
- De Universiteit Utrecht start een crowdfunding voor studenten die door de coronacrisis in nood zijn. Het gaat o.a. om studenten die vastzitten in het buitenland of die kampen met angst en depressie.
- Lyceo, een bedrijf dat eindexamentrainingen geeft die nu niet meer nodig zijn, weigert geld terug te geven en spreekt van een noodsituatie. De Autoriteit Consument & Markt zegt dat in dit geval gedupeerden hun geld zouden moeten terugkrijgen.

Cultuur

- Na de brief met maatregelen voor de cultuursector klinkt onder meer de roep om een robuust garantiepakket om te voorkomen dat instellingen omvallen.

Luchtvaart en openbaar vervoer

- D66 en GL stellen Kamervragen over de veiligheid van het cabinepersoneel in vliegtuigen. Cabinepersoneel is angstig en bezorgd, omdat zij in vliegtuigen geen 1,5 meter afstand kunnen houden van mensen.
- D66 wil van minister Van Nieuwenhuizen weten welke maatregelen Schiphol neemt om grondpersoneel te beschermen en vraagt zich af of de 1,5 meter-richtlijn van het RIVM op Schiphol wordt nageleefd.
- ProRail en NS zetten extra middelen in om reizigers 1,5 meter afstand te laten houden.
- Minister van Nieuwenhuizen komt met een protocol om wangedrag in het openbaar vervoer te voorkomen. Het gaat om *zero tolerance*-beleid voor geweldplegers, zodat mensen verantwoord kunnen blijven reizen.

Economie en bedrijfsleven

- Horecaondernemers die problemen hebben om de huur te voldoen of facturen te betalen, krijgen uitstel van betaling bij het moederbedrijf van Bavaria en Heineken.
- ZLTO, LTO Noord en LLTB willen via de gezamenlijke campagne KoopOnzeOogst overschotten van verse producten, zoals asperges, via onder meer voedingsboxen toch aan de man brengen.
- Het gebrek aan seizoenarbeiders blijft het nieuws domineren. Vanuit het hele land hebben 1000 individuele werkzoekenden zich gemeld en ook zo'n 300 uitzendbureaus willen bijspringen. LTO Arbeidskracht denkt niet dat dit gaat helpen om het hele probleem op te lossen.
- ING heeft laten weten dat vastgoedklanten met kredieten boven de €2,5 miljoen euro ook recht hebben op een half jaar uitstel van aflossingsbetalingen.
- De bouwsector voert 'intensief overleg' met het kabinet om niet alleen lopende infrastructuur- en overheidsbouwprojecten door te laten gaan, maar ook bestaande plannen te vervroegen. Rijkswaterstaat kijkt samen met de bouwbranche of het mogelijk is om werk 'eventueel naar voren te halen'.

Arbeidsmarkt

- CNV-voorzitter Piet Fortuin stelt dat veel bedrijven, ondanks de Noodmaatregel Overbrugging Werkbehoud (NOW), hun flexibele arbeidskrachten ontslaan. Het gaat volgens hem om zzp'ers, mensen met een tijdelijk contract en uitzend- en oproepkrachten. FNV sluit zich bij CNV aan en stelt dat ook 10% loonkosten voor sommige bedrijven nog te veel is. ██████████ van AWWN spreekt dit tegen en stelt dat geen sprake is van massaontslagen: bedrijven vertrouwen op de NOW en vrezen hun personeel later niet terug te krijgen.
- De Nederlandse Bank ziet graag dat de betaling van pensioenpremies ook onder de NOW gaat vallen. Bedrijven mogen de betaling van pensioenpremies twee maanden uitstellen, als het pensioenfonds daarmee akkoord is.
- De gisteren geopende noodloketten voor zzp'ers hebben het druk. Zzp'ers kunnen bij de loketten aankloppen om gebruik te maken van de Tijdelijke Overbruggingsregeling Zelfstandige Ondernemers (TOZO). VNG stelt dat alles op alles wordt gezet om de aanvragen snel af te handelen en uit te betalen.

10.2e

Financieel

- De Europese Centrale Bank (ECB) heeft de banken van de eurozone vrijdag gevraagd om voorlopig geen dividend uit te keren aan aandeelhouders zolang de coronapandemie blijft duren. Ook inkoopacties van eigen aandelen, waar aandeelhouders ook indirect van profiteren, zijn voorlopig uit den boze.
- ABN Amro heeft de automatische aflossingspauze voor ondernemers met kredieten tot 50 miljoen euro verruimd. Een week geleden gold de regeling nog tot 2,5 miljoen euro. Daardoor is er meer tijd om klanten in acute problemen te helpen, zegt bestuurder Daphne de Kluis.
- Na flinke verliezen gingen veel beurzen er deze week juist op vooruit. Beleggers zijn blij met overheidssteun.

Justitie en Veiligheid

- Meer berichten in de media over spanningen in gevangenissen.
- Hulpverleners geven geen mond-op-mondbeademing meer.

Defensie

- De komende dagen springen militaire verpleegkundigen en artsen bij in ziekenhuizen en verzorgingshuizen die moeite hebben om mensen te verzorgen. O.a. in Heerde en Ede is de hulp van Defensie ingeroepen.
- Op de marinierskazerne in Doorn staan een paar honderd mariniers klaar om de orde te handhaven als daarom gevraagd wordt, aldus viceadmiraal Rob Kramer in een videoboodschap aan het marinepersoneel.
- De Zr.Ms. Karel Doorman is bijna gereed voor inzet in het Caribisch gebied, indien in Den Haag hiertoe het besluit genomen wordt. De Zr.Ms. Groningen keert in april juist vervroegd terug uit het Caribisch gebied.
- Memorial Day op de Amerikaanse begraafplaats in Margraten gaat dit jaar niet door.

Koninkrijksrelaties

- Minister Knops zegt in een interview met de Antilliaanse media dat Nederland de landen niet in de steek laat, maar niet alle rekeningen zal betalen.

- Curaçao sluit tot half april ook de grenzen voor ingezetenen.

Nederlanders in het buitenland

- Repatriëringsvluchten van Air New Zealand om gestrande reizigers (waaronder Nederlanders) thuis te brengen, zijn voorlopig uitgesteld. De Nieuw Zeelandse regering is bezorgd over de gezondheidsrisico's die het met zich meebrengt als al deze reizigers naar de vliegvelden van Auckland en Christchurch reizen. BZ heeft gestrande reizigers laten weten te werken aan oplossingen en vraagt om wat geduld.
- Zeker honderd Nederlandse toeristen zitten vast op het Filipijnse eiland Cebu. "Alles gaat na dit weekend dicht. Nederland, haal ons hier weg, nu", is de smeekbede. Dat zegt Werner Schiffelers, de Nederlandse uitbater van Roos Guesthouse in vakantieoord Moalboal op Cebu Island. "Iedereen heeft de noodkreet bij de ambassade en Buitenlandse Zaken neergelegd. Ze zeggen dat er hard aan repatriëring wordt gewerkt en dat deze reizigers maar naar de hoofdstad Manilla moeten komen. Dat is echter onmogelijk, omdat er geen vluchten en boten meer gaan. We zitten immers op een eiland", vertelt hij. [REDACTED] en [REDACTED] bevestigen de toestand op Cebu. "Sommige toeristen worden op straat gezet. We zien dat uit andere landen hier steeds mensen worden opgehaald. Nederland laat ons aan ons lot over, is het gevoel."

10.2e

Betekenisgeving

Reacties op aanpak Nederlandse overheid

- In een analyse van de crisiscommunicatie van het kabinet afgelopen week spreekt de Volkskrant van 'verwarrende boodschappen' en 'gebrekkige communicatie'. De krant verwijst naar de kritiek die afgelopen week kwam nadat er verwarring ontstond over de duur van sommige maatregelen. Komende week zal het kabinet daarom meer voorbereidingstijd nemen om nieuwe fouten te voorkomen, aldus de Volkskrant.
- De Telegraaf schrijft dat er lessen moeten worden geleerd van deze crisis: accuratesse van rampenplannen, inschattingsvermogen bij rijksdiensten en professionaliteit rond crisiscommunicatie moet beter.
- Diverse kranten hebben kritiek op het mogelijk gebruik van locatiegegevens van smartphonegebruikers om virusverspreiding tegen te gaan.

Luchtvaart en openbaar vervoer

- Vakbond VNC geeft aan het niet langer verantwoord te vinden voor cabinepersoneel om met volle toestellen te vliegen en heeft zorgen over doorvliegen van KLM op New York (als brandhaard van corona).
- Naast enthousiaste reacties uit de taxibranche op de Kamerbrief van minister Van Nieuwenhuizen met protocollen voor zorg- en taxivervoer, zijn er ook enkele kritische reacties van taxichauffeurs en -bedrijven. Zij wijzen erop dat er nu amper inkomsten zijn en de protocollen hier geen oplossing voor bieden.

Onderwijs

- In Volkskrant een artikel waarin wordt gereflecteerd op hoe kansongelijkheid doorwerkt in het thuisonderwijs. Niet elk huishouden beschikt over genoeg middelen om het thuisonderwijs goed te organiseren. Eén computer in een gezin kan soms te weinig zijn.

Economische gevolgen

- "Het kabinet heeft in recordtijd twee regelingen in elkaar gezet om de economische schade van de corona crisis te beperken. Daarvoor verdienen ze een groot compliment", zeggen MKB-Nederland en VNO-NCW. Volgens Hans Biesheuvel van Ondernemend Nederland (ONL) is het goed om te zien dat het kabinet nu met een concrete uitvoering van eerder aangekondigde maatregelen komt.
- Afzonderlijke besluiten van de 25 veiligheidsregio's over hotels, campings en vakantieparken leiden tot chaos. Dat zegt belangenorganisatie voor recreatiebedrijven Hiswa-Recron.
- VNO-NCW wijst erop dat veel ondernemers hogere vaste lasten hebben dan de 4000,- euro die zij via de TOGS-regeling kunnen krijgen. Zij zijn hiermee dus nog niet volledig uit de brand. Winkeliers zijn verbijsterd over de grote groep bedrijven die buiten de boot vallen.
- De noodleningen (BMKB) die beschikbaar zijn voor het mkb zijn voor veel ondernemers te duur, omdat ze vóóraf een provisie moeten betalen. Minister Wiebes wil onderzoeken of die provisie omlaag kan.

- De speciale regelingen voor noodkrediet bij banken zijn nog niet actief. De procedures zijn omslachtig en de wachttijden lang, terwijl nu krediet nodig is, blijkt uit een rondgang langs brancheverenigingen en mkb.

Arbeidsmarkt

- De Tijdelijke Overbruggingsregeling Zelfstandige Ondernemers (TOZO) krijgt veel media-aandacht. Zzp'ers zijn blij de hulp, maar sommigen geven ook aan het hiermee niet te redden. FNV en ZP Nederland uitten zich positief. In een interview met FD roept staatssecretaris Van Ark op om alleen een beroep te doen op TOZO als het echt nodig is. Kritiek is er op het feit dat de noodhulp per huishouden is en niet per persoon. MKB Brandstof stelt dat onduidelijk is hoe zzp'ers moeten aantonen dat ze te weinig verdienen.
- Aandacht is er ook voor het steeds meer versmelten van werk en privé. Diverse experts stellen dat de werknemers het thuiswerken niet gaan volhouden als de coronacrisis voorbij is. Sociaal contact met collega's op de werkvloer is erg belangrijk en werken op kantoor levert minder afleiding op dan thuiswerken.

Financieel

- Nederland heeft geld genoeg om de klappen van de coronacrisis op te vangen. Dat zegt de president Klaas Knot van De Nederlandsche Bank. "Tot vervelens toe hamerden we op buffers, buffers, buffers." Knot weet dat het een zware tijd wordt, maar is niet pessimistisch
- Europese regeringsleiders botsen hard over de financiële aanpak van de coronacrisis. Zuid-Europese landen zijn vooral boos op Nederland, dat op het verkeerde moment zuinigjes zou doen. De vraag of Nederland een prijs gaat betalen voor zijn moralistische opstelling, krijgt geen eenduidig antwoord.

Justitie en Veiligheid

- Media schrijven dat de handhavers voor 'duivelse dilemma's staan wat betreft aanhoudingen en besmettingsgevaar voor henzelf.

Voedselbanken

- Voedselbanken verkeren in de problemen, terwijl meer mensen er gebruik van willen maken. Zij hebben 10 miljoen euro nodig en zijn een inzamelingsactie gestart. De helft daarvan is al binnen door een eenmalige subsidie van 4 miljoen euro van het kabinet.

Nederlanders in het buitenland

- In de media zien we berichten over Nieuw Zeeland en Cebu die ingaan op de toestand van reizigers. Grote woorden worden niet geschuwd; de toestand wordt dramatisch genoemd.

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
<ul style="list-style-type: none"> • Nederlanders die overleden zijn aan COVID-19 • Nederlanders besmet en/of geïsoleerd in gebieden getroffen door COVID-19 • Patiënten, medewerkers en bezoekers van gesloten Nederlandse ziekenhuizen • Bedrijven die getroffen worden door de gevolgen van het virus of door de maatregelen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders • Werknemers en klanten van getroffen bedrijven • Zorginstellingen en personeel • Organisaties met getroffen medewerkers/studenten 	<ul style="list-style-type: none"> • Actieve burgers die zich (o.a. op sociale media) zorgen maken over het virus • Algemeen publiek • Politici